

INFRASTRUKTUR FOR ALLMENNINGENE I NETTVERKSØKONOMIEN

Av Thomas Gramstad, Elektronisk Forpost Norge

Creative Commons Concept Document (CD) viser at CC ikke bare er et rettighetsmerkingssystem, det er en visjon om å fremme en delingskultur – en kultur der skapende mennesker lett kan finne frem til hverandre og hverandres verk, og lett kan dele verk med hverandre og bygge videre på hverandres verk. Motivasjonen bak Creative Commons er altså å bygge (en del av) den infrastrukturen som gjør en slik "fri kultur"[1] eller delingskultur mulig, funksjonell og levedyktig. Rettighetsmerkingen er et middel, ikke et mål i seg selv. Skillet mellom skapere og brukere reduseres ved at terskelen for å skape senkes. Brukere aktiveres og oppmuntres til å selv bli skapere. Dette muliggjøres og fremmes ved å avskaffe knappheten på eksemplarer av verk[2], slik at verkene fritt kan kopieres og distribueres og evt. videreskapes til nye verk, i stadig større kunnskaps- og kulturallemnninger.

FARVEL TIL KNAPPHETEN

Avskaffelse av knapphet er et sosialt fremskritt og derfor et gode, og noe som er verdt å arbeide for. Creative Commons gir oss verktøy vi kan bruke til å skape og til å dele vårt skapende arbeid med andre. Fraværet av knapphet i informasjons- eller nettverksøkonomien vil føre til at det blir skapt mer, og ikke mindre. Mye mer.

Likevel innebærer ikke fleksibiliteten i CC-lisensene noe krav om at man må dele eller være enig i visjonen om et samfunn uten knapphet. Flexibiliteten utgjør et knippe av tilbud, ikke en plikt. Det er fullt mulig å bruke de mer restriktive CC-lisensene kun som et merkesystem og uten å dele motivasjonen til dem som ønsker å bruke CC-lisenser til å fremme en fri kultur eller delingskultur. Det er nettopp en slik valgfrihet som bør være til stede i og støttes av den teknologiske infrastrukturen for det digitale kulturlivet og samfunnet.

Men når mange støtter allmenningene og avskaffelsen av knapphet, vil det bli vanskelig å hevde seg i informasjonsstrømmen fordi knapphet av eksemplarer = dårlig markedsføring. Ens egen synlighet avhenger av hvor mange eksemplarer av ens verk som flyter fritt rundt i nettverkene. Jo færre kopier av et åndsverk, jo mer ukjent og mindre etterspurt er verket, og jo større sjanse for at det blir glemt og dør ut – eller iallfall synker under horisonten og til bunns på salgslister.

I nettverksøkonomien eller overflodsøkonomien – en økonomi som er basert på det motsatte av knapphet – blir altså et eksemplar *mer* verdt jo flere andre tilsvarende eksemplarer eller kopier som finnes. Dette er motsatt av den knapphetsøkonomien som tradisjonell opphavsrett og eksemplarkontroll bygger på, og derfor vanskelig å begripe og godta for dem som "sitter fast" i den tradisjonelle knapphetsøkonomien.

Eksemplarkontrollparadigmet må oppgis (eller bryter sammen), og stykkprissystemet blir mindre viktig. Skaperne må gi slipp på kontrollen (over kopiering og distribusjon) for å beholde kontrollen (over sin egen utforming, presentasjon og salg av sine verk). Distributørleddets kontroll over skapere og brukere svekkes eller oppheves[3] som følge av nye demokratiske medier og fleksible teknologier og verktøy, som CC-verktøyene utgjør en del av.

INKONSEKVENSER I CREATIVE COMMONS

I dette bildet er det viktig å ha en fast grense for hvor restriktive CC-lisenser kan være. Ifølge CD er denne grensen gitt ved by-nc-nd-lisensen[4], som kun tillater ikke-kommersiell verbatim kopiering og distribusjon. Dette er dessverre feil pga. to CC-lisenser som innfører henholdsvis geografiske begrensninger[5] og kun sampling[6]. Dette kan føre til inkompatibilitetsproblemer mellom verk, restriksjoner og usikkerhet hos brukerne.

CD beskriver et verktøy som lar brukerne velge og sette inn en CC-lisens i Microsofts produsenteide IT-verktøy og formater. Lukkede formater kan fjerne eller overstyre de rettighetene som brukeren ønsker å ivareta og dele gjennom en CC-lisens[7]. I tillegg inneholder Word patentert teknologi som også kan brukes til å frarane brukerne rettigheter [8]. Det er altså innebygde konflikter mellom på den ene side fileieres (skapere og brukeres) rettigheter og CC-lisenser, og på den andre siden produsenteide verktøy og formater, samt patentert programvare og verktøy. CC-organisasjonen bør opplyse sine brukere om dette, og oppfordre til å lage verk i åpne formater og helst med åpne, brukerkontrollerte verktøy.

Noter

1 Free Culture

<http://efn.no/freeculture/index.html>

2 Fremtid eller fortid? Foredrag/lysarkserie.

<http://efn.no/foredrag/ft/ke0011.html>

3 New Rules for the New Economy

<http://www.kk.org/newrules/contents.php>

4 Creative Commons Licenses

<http://creativecommons.org/about/licenses/meet-the-licenses>

5 Creative Commons Developing Nations License

<http://creativecommons.org/license/devnations>

6 Creative Commons Sampling License

<http://creativecommons.org/license/sampling?lang=en>

7 Hvem skal eie formatene?

<http://www.efn.no/hvem-eier-formatet.html>

8 Microsoft's New Monopoly

<http://www.fsf.org/licensing/essays/microsoft-new-monopoly.html>

Thomas Gramstad (thomas@efn.no) er leder for EFN (www.efn.no) og medlem av Arbeidsgruppen for Creative Commons-lisenser i Norge (www.creativecommons.no). EFN er en elektronisk borgerrettsorganisasjon – en rettighetsorganisasjon for *alles* rettigheter – som jobber med medborgerskap og juridiske rettigheter i IT-samfunnet.